

Żórawski, Konstanty

Wspomnienia pośmiertne : Leon Staniewicz (1871-1951)

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 44, 158-161

1951

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ku Księgarzy Polskich, s. 20 (Odbitka w 1500 egz. z zeszytu „Książki” za sierpień-grudzień 1914).

4) Zakres i zadania księgoznawstwa. Wykład wstępny wygłoszony 4.X.1916 r. na Wydziale Humanistycznym Wyższych Kursów Naukowych w Warszawie, E. Wende i Ska, s. 36 (odbito 510 egz. w druk. Wł. Łazarskiego w Warszawie dn. 21.XI.1916.).

5) Kurs Księgoznawstwa. W-wa 1916-17, T. K. N. s. 111. Notatki opracowała W. Dąbrowska. Wykład o Gutenbergu M. Cordon.

6) Księgarstwo Polskie w Królestwie w czasie wojny. Referat wygłoszony z polecenia Związku Księgarzy Polskich na 1-szym Zjeździe Księgarzy Polskich w Lublinie dnia 4.VIII.1918 roku. W-wa 1918, E. Wende i Ska (odbitka w liczbie 200 egz. z Nr 2-go „Przeglądu Księgarskiego” z 1.XI.1918 r.).

7) Biblioteka w Helenowie. W-wa 1935, s. 16 s. 31 (odbitka w 100 egz. z zesz. 4/9, kwiecień 1935, czasopisma „Szpargały”).

8) Księgoznawstwo. Przeszłość oraz stan obecnej wiedzy o książce i nowe w niej kierunki. W-wa 1935, księg. F. Hoesicka s. 81, nlb. 6.

9) Statystyka produkcji wydawniczej. IV Zjazd Bibliotekarzy Polskich w Warszawie dnia 31 maja — 2 czerwca 1936 roku. Referaty. W-wa 1936, nakładem Komitetu Organizacyjnego, s. 100—106.

10) Vers une nouvelle méthode de statistique des imprimés. W-wa 1936 M. Arct s. 29, nlb. 1.

Dział II. Prace z zakresu teatrologii.

1) Teatr Polski na Litwie 1784—1906 Wyd. Kuriera Litewskiego. Wilno 1907, s. 95

2) Otwarcie teatru w Warszawie 1765 r. W-wa 1915 s. 24 (odb. w 40 egz. ze „Sfinksa” 1915, zeszyt 7—8).

3) Teatr w Pomarańczarni. (Pamiętka z przedstawienia inauguracyjnego dnia 27 maja 1916 r.) b. r. i m. wyd. Ludwika Fiszer s. 11, 2 ilustr., 1 plan.

4) Biblioteka i archiwum teatrów m. stoł. W-wy. (Zarys historyczny, sprawozdanie ze stanów zbiorów, wniosków i projekt regulaminu, opracowane w lipcu 1916 i styczniu 1917 r. dla Komisji reorganizacji teatrów przez M. R. (W-wa w listopadzie 1917 r.; odbitka w 30 egzemplarzach z wyd. Organizacja Teatrów m. stoł. W-wy s. 22).

5) Dawne gmachy i sale teatralne w W-wie, W-wa 1918 Nakł. Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego s. 46 nlb. 2 (Sekcja Miłośników Warszawy, Polskie Tow. Krajoznawcze Seria 3 Przyczyńki do dziejów Warszawy cz. 1).

6) Poprzedniczka „Krakowiaków i Górali”. Odbitka z „Życia teatru” (nr 7—10 1924) W-wa 1924, s. 19.

7) O dziele Ludwika Bernackiego „Teatr, dramaty i muzyka za Stanisława Augusta”. W-wa 1926 s. 35 (odbitka w 100 egz. z t. XXII i XXIII „Pamiętnika Literackiego” R. 1926) Recenzje.

8) Rec. z Ludwika Simona „Dykcjonarz teatrów polskich”, czynnych od czasów najdawniejszych do 1863 r.” (odbitka) „Ruch Literacki” r. X, nr. 3 W-wa marzec 1935, s. 7.

9) Teatr Warszawski od czasów Osińskiego 1825—1915 Lwów (1938) PWKS s. 74, nlb. 2 (Wiedza o teatrze. Zbiór podręczników teatrologicznych wydawanych z inicjatywy ZASP Red. Tymon Terlecki. Kom. red. J. Krzyżanowski).

10) Przyszłe teatry w Warszawie (W-wa 1948) PIW s. 46 (Przedr. i odb. z miesięcznika „Teatr” r. II nr. 7/8 r. II nr. 1/2).

Maria Grabowska

Leon Staniewicz

(1871 — 1951)

Leon Jan Bolesław Staniewicz urodził się 21 grudnia 1871 r. w Petersburgu z ojca Jana, pochodzącego z ziemi Kowieńskiej i matki Matyldy z Lubańskich, córki pułkownika wojsk polskich, emigranta z 1831 roku, pochodzącego z ziemi Wileńskiej.

Nauki pobierał w Petersburgu najpierw w niemieckim gimnazjum klasycznym, następnie na wydziale fizyko-matematycznym uniwersytetu, który ukończył w 1894 r. Przed ukończeniem studiów przedstawił pracę z dziedziny elektryczności p.t. „Zjawisko Thomsona w związku z innymi zjawiskami termoelektrycznymi”. Praca ta spowodowała, iż

profesor fizyki Borgman, wykładający na uniwersytecie teoretyczny kurs elektryczności i magnetyzmu, pozostawił Staniewicza przy katedrze dla przygotowania do zawodu profesorskiego. W ciągu dwóch lat Staniewicz wygłosił kilka referatów w Towarzystwie Fizyko-Chemicznym. Od 1896 do 1901 roku wykładał fizykę i matematykę w 4-tym gimnazjum i 1-ym Korpusie Kadetów.

Zauważywszy w sobie zamiłowanie do zagadnień z dziedziny elektryczności i magnetyzmu, które mają zastosowanie w technice, wstąpił w 1900 r. po zdaniu egzaminów na 3-ci kurs Instytutu Elektrotechnicznego w Petersburgu i skończył studia w 1903 roku, jako pierwszy ze stopniem inżyniera elektryka.

W 1901 roku Staniewicz przeniósł swą działalność wyłącznie do wyższych uczelni w Petersburgu. W politechnice i w Instytucie Cywilnych Inżynierów pełnił od 1902 roku obowiązki asystenta przy katedrze matematyki, ponadto w Instytucie Cywilnych Inżynierów od 1912 roku rozpoczął samodzielne wykłady matematyki i w 1918 roku został wybrany na katedrę matematyki wyższej, jako profesor nadzwyczajny. W Instytucie Elektrotechnicznym w 1901 roku został asystentem starszym przy katedrze elektrochemii, następnie kierował ćwiczeniami studentów w laboratorium pomiarów elektrotechnicznych oraz z matematyki; w 1908 roku był delegowany za granicę w celach naukowych. Od 1913 roku rozpoczął wykłady przedmiotów „Podziemne linie elektryczne” i objął kierownictwo nad projektami dyplomowymi z tej dziedziny. W 1915 roku po zdaniu specjalnych egzaminów i publicznej obronie rozprawy „O nagrzewaniu się przewodów elektrycznych” uzyskał w Instytucie Elektrotechnicznym wyższy stopień naukowy doktora elektrotechniki. W 1918 roku został wybrany przez Radę Instytutu Elektrotechnicznego na prorektora i profesora elektrotechniki ogólnej.

Jesienią 1919 roku opuścił z rodziną Petersburg i w listopadzie przybył do kraju. W lutym 1920 roku został powołany na katedrę Elektrotechniki Teoretycznej Politechniki Warszawskiej w charakterze profesora zwyczajnego. W roku akademickim 1920/21 pełnił na Politechnice z wyboru obowiązki dziekana na Wydziale Budowy Maszyn i Elektrotechniki, oraz po reorganizacji tego wydziału w roku akademickim 1921/22 do 15 października 1921 roku na Wydziale Elektrotechnicznym, przemianowanym następnie na Wydział Elektryczny. W dniu 15 października 1921 roku został obrany rektorem na rok akademicki 1921/22 i pozostał w dalszym ciągu na tym stanowisku z ponownego wyboru jeszcze w roku akademickim 1922/23. Przez szereg lat następnie pełnił różne funkcje z ramienia Senatu Akademickiego, w którym zasiadał bez przerwy jako prorektor, następnie jako delegat Wydziału Elektrycznego, wreszcie od 1929 roku jako dziekan tegoż wydziału stale corocznie wybierany. W 1934 roku przeszedł w stan spoczynku.

Zajmując kierownicze stanowiska na politechnice w okresie, gdy uczelnia była jeszcze w stadium organizacji, musiał poświęcać dużo pracy i energii sprawie uporządkowania studiów, wprowadzając niezbędne przepisy i rygory. Jako dziekan Wydziału Elektrycznego, w znacznym stopniu przyczynił się do ustalenia należytego programu studiów, podniesienia poziomu istniejących zakładów naukowych i utworzenia kilku niezbędnych dla wydziału katedr. Po objęciu katedry Elektrotechniki Teoretycznej musiał w trudnych warunkach tworzyć zakład przy swej katedrze, rozpoczął wykłady z teorii prądów zmiennych i wprowadził prace dyplomowe na tematy o charakterze teoretycznym.

Wybrany w 1923 roku na członka czynnego Akademii Nauk Technicznych Prof. Staniewicz brał udział w Komisji Słownictwa Technicznego, jako przewodniczący grupy elektrotechnicznej i przy Jego współpracy został wydany Dział I Słownika Elektrotechnicznego, zawierający pojęcia podstawowe i ogólne. Od powstania w 1924 roku Polskiego Komitetu Elektrotechnicznego był bez przerwy jego prezesem. Przy Jego udziale został wydany szereg polskich przepisów elektrotechnicznych. Po przejęciu Komitetu przez Stowarzyszenie Elektryków w 1932 roku został członkiem honorowym Stowarzyszenia, jak zaznaczono w dyplomie „Za ofiarną i owocną pracę w dziedzinie polskich przepisów elektrotechnicznych”. Od 1925 roku był członkiem Rady Technicznej przy Ministrze Komunikacji. W 1930 roku został członkiem zwyczajnym Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. W lipcu 1932 roku, jako delegat Rządu Polskiego, brał udział w Międzynarodowym Kongresie Elektrycznym w Paryżu.

Po wojnie prof. Leon Staniewicz piastował katedrę Elektrotechniki Teoretycznej na Politechnice Gdańskiej od 1945 roku do samej śmierci w dniu 22 stycznia 1952 r. Zmarł nagle wykonując korektę ostatniego swego dzieła.

Ogłosił drukiem następujące prace:

W języku rosyjskim

- 1) O zjawisku Thomsona w związku z innymi zjawiskami termoelektrycznymi — 1894 r.
- 2) Szereg artykułów sprawozdawczych w „Żurn. Rusk. Fiz.-Chim. Obszcz.” w latach 1895—1897.
- 3) Badania nad ogrzewaniem się kabli jednożyłowych „Izw. Elektrotechn. Inst.” — 1907.
- 4) O sposobach mierzenia temperatury w przewodach podczas przechodzenia prądu. „Trudy V Wsier. Elektrot. Zjezda” — 1909.
- 5) Przegląd prac z dziedziny badań nad nagrzewaniem się kabli. „Trudy V Wsier. Elektrot. Zjezda”.
- 6) Przegląd prac z dziedziny elektrotechniki teoretycznej. „Izw. Obszcz. Inż. El.” — 1910.
- 7) O najkorzystniejszych rozmiarach kabli dla prądów wysokiego napięcia. „Izw. Elektr. Inst.” — 1912.
- 8) Całkowanie różniczkowych. Wykłady w Instytucie Inżynierów Cywilnych — 1914.
- 9) O nagrzewaniu się przewodów elektrycznych. „Izw. Elektrot. Inst.”. — 1914.
- 10) O kablach dla przenoszenia prądów wysokiego napięcia. „Izw. Obszcz. Inż. El.” — 1915.

W języku polskim

- 11) O kablach dla prądów wysokiego napięcia. Przegl. Elektrotechn. 1921.
- 12) L. Carpentier. Wspomnienie pośmiertne. 1921.
- 13) G. Lipman. Wspomnienia pośmiertne. 1921.
- 14) W sprawie znakowania elektrotechnicznego. 1923.
- 15) Politechnika Warszawska. Szkic historyczny 1925.
- 16) Gmachy Politechniki Warszawskiej. 1925.
- 17) Dziesięciolecie Politechniki Warszawskiej. 1925.
- 18) Podstawy elektrotechniki, część I i II, nakładem Kom. Wyd. Tow. Br. Pom. Stud. Pol. Warszawskiej (litogr.) 1925.
- 19) M. Pożaryski. Podstawy elektrotechniki, recenzja. 1927.
- 20) Politechniki w Polsce. 1928.
- 21) Nauki elektrotechniczne w Polsce. 1928.
- 22) Przemysł elektrotechniczny w Polsce. 1928.
- 23) W sprawie uwag o znakownictwie elektrotechnicznym. 1930.
- 24) W sprawie określenia mocy w obwodach elektrycznych o przebiegach odkształconych prądu i napięcia. 1931.
- 25) W. F. Mitkiewicz. Fizyczne osnowy elektrotechniki, recenzja 1934 r.

26) Warunki możliwości zastąpienia długiej linii elektrycznej sztucznym układem. 1936.

27) Teoria prądów zmiennych. I-e wydanie 1935.

28) Teoria prądów zmiennych. II-e wydanie, znacznie uzupełnione i zmienione wyszło w roku 1951, jako dar Rządu Szwedzkiego dla odbudowy kultury polskiej. Za tę książkę Towarzystwo Naukowe Warszawskie przyznało autorowi nagrodę naukową za rok 1950.

Konstanty Żórawski

Feliks Kazimierz Terlikowski

(1885 — 1951)

Feliks Kazimierz Terlikowski urodził się w Łowiczu 13.I.1885 r. jako syn pracownika kolejowego. Uczęszczał najpierw do Praskiego Gimnazjum w Warszawie i tutaj zastała go walka o szkołę polską w 1904 roku. Było to powodem, że dopiero w 1906 roku mógł Terlikowski rozpocząć studia uniwersyteckie. Zapisał on się na wydział przyrodniczy uniwersytetu w Genewie i studiował tam przede wszystkim chemię, zyskując sobie uznanie jako dobry student, czego dowodem było to, że w końcu 1909 roku został asystentem przy katedrze chemii analitycznej w Genewie. W 1910 roku uzyskał stopień doktorski. Ciągnęło go jednak do kraju i w 1911 roku znalazł się w Dublinach, gdzie pełniąc obowiązki asystenta, a później adiunkta przy Zakładzie Chemii Rolniczej, studiował jednocześnie rolnictwo. W 1914 roku uzyskał dyplom ukończenia Akademii Rolniczej w Dublinach.

Wypadki wojenne końca 1918 roku spowodowały wyjazd Terlikowskiego z Dublin do tworzącego się naówczas Uniwersytetu w Poznaniu. Zostaje on w Poznaniu powołany na profesora gleboznawstwa i staje się jednym z organizatorów Wydziału Rolniczo-Leśnego, poświęcając się jednocześnie całkowicie zorganizowaniu Zakładu Gleboznawstwa i pracy naukowej. Od samego początku swej działalności naukowej w Poznaniu Terlikowski rozpoczął badania gleboznawcze terenów województwa poznańskiego i graniczących z nim województw. Te badania prowadzone w ciężkich warunkach materialnych pozwoliły jednak Terlikowskiemu zgromadzić koło siebie sporą ilość młodych pracowników. Zbadano w skali 1:100 000 całe województwo poznańskie, wyniki tych badań umieszczone zostały w licznych publikacjach w Rocznikach Nauk Rolniczych. Trzeba zaznaczyć, że w pracach tych Terlikowski wysunął odmienną nieco klasyfikację gleb, bardziej dopasowaną do potrzeb rolnictwa, niż dotychczas stosowana klasyfikacja, oparta przeważnie na badaniach S. Miklaszewskiego.

Oprócz prac kartograficznych, gleboznawczych, Terlikowski prowadził również badania o charakterze chemiczno-rolniczym. Prace te dotyczyły przeważnie zagadnień związanych z urodzajnością gleby, oraz zagadnień dotyczących właściwości nawozów szczególnie ważnych dla stosunków w Polsce. Te ostatnie prace były prowadzone zespołowo w porozumieniu z innymi placówkami chemiczno-rolniczymi.

Prowadzone badania gleboznawcze i chemiczno-rolnicze doprowadziły nie tylko do bardzo poważnych wyników, ale również do stworzenia szkoły, z której wyszedł cały szereg bardzo poważnych badaczy, dziś zajmujących już stanowiska samodzielne w nauce.

Feliks Kazimierz Terlikowski ogłosił przeszło 100 prac, przeważnie w języku polskim w Rocznikach Nauk Rolniczych. Nie ma ani jednego